

תבונות

הגות עיון ופשוט
משיעורי

הג"ר דוד לייבל שליט"א

נערך ע"י תלמידיו

יצחק ורבקה

סיפור נישואיהם של יצחק ורבקה המסופר בתורה באריכות רבה מהווה שלב חשוב נוסף בתהליך גילוי ה' בעולם, תהליך אותו החל אברהם אבינו. מעיון מדוקדק בפרשה זו נוכל ללמוד על מידתה של רבקה ועל האופן בו היא משלימה את דרכו של יצחק, כאשר יחד הם מהווים קומה שלמה נוספת העומדת בתשתית עם ישראל.

נתבונן אם כן בפסוקים המתארים את הגעתה של רבקה לבית אברהם ואת הרגע בו היא פוגשת את יצחק.

וַתָּקֵם רַבְקָה וַנְעֲרָתֶיהָ וַתַּרְכֹּכְנָה עַל-הַגְּמָלִים וַתִּלְכְּנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רַבְקָה וַיֵּלֶךְ. וַיִּצְחָק בָּא מִבּוֹא בְּאֵר לַחַי רֵאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנָּגֶב. וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשׂוּדָה לַפְּנוֹת עָרֶב וַיִּשָּׂא עַיְנָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גְמָלִים בָּאִים. וַתִּשָּׂא רַבְקָה אֶת-עַיְנֶיהָ וַתֵּרָא אֶת-יִצְחָק וַתַּפֵּל מֵעַל הַגְּמֹל. וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד מִי-הָאִישׁ הַלְזוּה הַהֶלֶךְ בְּשׂוּדָה לְקִרְיַתנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנָי וַתִּקַּח הַצִּעִיר וַתַּתְּכֶם. וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֶת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיִּבְרָא יִצְחָק הָאֵהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת-רַבְקָה וַתְּהִי-לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ.

תיאור זה מצריך עיון ובריור בכמה נקודות. א. התורה מאריכה בסיפור הרקע והמקום שממנו מגיע יצחק: וַיִּצְחָק בָּא מִבּוֹא בְּאֵר לַחַי רֵאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנָּגֶב כמו גם תיאור של הסביבה בה הוא נמצא באותו זמן וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשׂוּדָה. ב. ישנו פער בין מה שרואה יצחק למה שרבקה רואה כאשר שניהם נושאים את עיניהם זה לזו. וַיִּשָּׂא עַיְנָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גְמָלִים בָּאִים. וַתִּשָּׂא רַבְקָה אֶת-עַיְנֶיהָ וַתֵּרָא אֶת-יִצְחָק יצחק רואה גמלים ואילו רבקה רואה את יצחק. ג. בפסוק החותם את פרשת נישואיהם התורה מציינת שיצחק מביא את רבקה אל אוהל שרה אמו, ושבינישואיו לרבקה מתנחם יצחק על מות אמו. מהו הקשר בין הדברים? מהו החלל אותו הותירה שרה בעולמו של יצחק שאותו ממלאת כעת רבקה?

תפקידם של האמהות

לפני שנבאר את מהות הזיווג בין יצחק לרבקה העולה מקריאה מדויקת בפסוקים אלו, יש להקדים ולבאר את מקומן של האימהות בספר בראשית. לעם ישראל ישנם שלושה אבות וארבע אימהות. הגדרתן של נשי האבות כ"אימהות" מורה שתפקידן איננו רק להיות רעיות לאבות הקדושים אלא הן ממלאות תפקיד פעיל בהקמת עם ישראל שהוא פרי הזיווג בין האבות לאימהות. תפקיד האימהות הוא להביא פן נוסף שיש לו משמעות בפני עצמו המשמש בדרך כלל כהשלמה לדרכו של האב, בכך הן משלימות קומה שלמה ונוספת בבניין עם ישראל וסוללות דרך לידת השלב הבא.

רעיון זה ניתן ללמוד מתוך מעשי האמהות כפי המסופר בתורה. הפעולות עליהן מספרת התורה הן פרי יוזמתן האישית של האמהות מצד עצמן, ופעולתן לא הייתה רק כעזרה וסיוע לתפקידים של האבות: אצל שרה - סילוקה של הגר בניגוד למחשבתו הראשונית של אברהם. אצל רבקה - ההחלטה לעזוב את הבית גם ללא תמיכה מהוריה, גניבת הברכות, שליחת יצחק אל לבן ודעתה על נשות עשיו. וכך גם אצל רחל במאורע גניבת התרפים ועוד. הרי שתפקידן של האימהות, מעבר להיותן רעיות לאבות הקדושים, הוא לפעול פעולות מצד עצמן ועל ידי זה ליצור נדבך נוסף ביסודות הבניין הרוחני הקדוש של עם ישראל.

את עומקו ומהותו של הקשר שבין יצחק לרבקה ניתן ללמוד כבר מן הפסוקים המספרים על מפגשם של יצחק ורבקה, מפגש זה מגלם בתוכו את המשמעות העמוקה של הזיווג בין יצחק ודרכו, אל רבקה ודרכה. הוא מגלם את הניגוד החריף ביניהם מחד, ואת האופן שבו רבקה בחכמתה מתקשרת ליצחק ומביאה אליו את דרכה שלה ובכך משלימה את הקומה העומדת בתשתית עם ישראל מאידך. את כל זה התורה מספרת לנו בין השיטין של הפסוקים בפרשתנו.

וַיִּצְחָק בָּא מְבּוּאָה בְּאֵר לְחַי רֹאֵי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֵרָיִן הַנֶּגֶב.

בכך היא מתארת את יצחק כעובד את ה' מתוך התבודדות ועבודה פנימית (- מידת הגבורה, ראה מאמר קודם), הוא איננו חי בתוך המרחב הרגיל של בני המשפחה אלא מתבודד בעבודת הבורא. זו נקודת המוצא הבסיסית שממנה מגיע יצחק למפגש עם רבקה. מאידך, התורה גם מספרת שיצחק יוצא לשווח בשדה. הוא כעת "יוצא" מתוך מקום ההתבודדות והעבודה הפנימית שלו אל השדה הפתוח שעשוי לזמן לו עבודת ה' באופי שונה במקצת. יצחק בונה את עולמו הפנימי במשך שנות לימודו בישיבת שם ועבר ובבאר לחי רואי, וכעת הוא יוצא להשלים את בניינו הרוחני מעבר למה שהשיג עד כאן - הוא מבין שכעת הגיע הזמן להשלים את עצמו באופנים נוספים ע"י שילוב של בחינות נוספות בעבודת ה'. זהו עומק עניין יציאתו החוצה לשווח בשדה.

וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשָׂדֵה לְפָנוֹת עֵרֶב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גַמְלִים בָּאִים: וְהָשָׂא רַבְקָה אֶת עֵינֶיהָ וְהִרְאָה אֶת יִצְחָק וְתַפַּל מֵעַל הַגָּמֶל: וְהֵאמָר אֶל הָעֶבֶד מִי הָאִישׁ הַלְזֶה הַהֶלֶךְ בְּשָׂדֵה לְקִרְאָתָנוּ וַיֵּאמָר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנָי וְתַקַּח הַצֶּעִיף וְתַתְּכֶם:

ואכן, יצחק שאיננו רגיל בענייני העולם משום שהיה עד עכשיו שקוע כולו בבניין אישיותו בלבד רואה גמלים באים, רבקה, לעומת זאת, נושאת את עיניה רואה את יצחק. הרגע הזה שמסמל אולי באופן החריף ביותר את הניגוד ביניהם הוא גם הרגע שבו רבקה משכילה להבין את תפקידה בקשר עם יצחק. היא נופלת מעל הגמל ובכך מגיעה אליו מתוך תנועת התבטלות הבאה לידי ביטוי גם במעשה ההתכסות בצעיף בו היא מצניעה ומעלימה את עצמה. תנועת התבטלות זו מסמלת את צורת ההתקשרות המהותית בין יצחק לרבקה. לרבקה יש דרך ייחודית שמובילה אותה בעבודת ה' ובהנהגת הבית כפי שנפגוש גם בהמשך בסיפור גניבת הברכות או בשליחת יעקב ללבן, אך רבקה איננה מביאה את דרכה ואת מידתה באופן ישיר אל מול יצחק. היא תנהיג את הנהגותיה באופן עקיף. כפי שאנו מוצאים אח"כ בסיפור הברכות ובשליחתו של יעקב. כעת היא רואה לנגד עיניה כי מכורח תפקידה כרעייה ליצחק היא צריכה שלא להנכיח את דרכה בתוך ביתו של יצחק. היא מתקשרת ליצחק, ומתוך תנועת ההתבטלות היא נופלת מעל הגמל ומכסה את עצמה בצעיף. כך גם מתבאר מתוך הפסוקים כאשר אליעזר נשאל על ידי רבקה 'מי האיש הלזה' תשובתו היא איננה 'יצחק אישך לעתיד' אלא 'הוא אדוני'. זוהי לשון המורה על הצורך להעמיד כעת את יצחק במרכז בניין הבית הנבנה כעת.

וַיִּבְאֶה יִצְחָק הָאֵהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת-רַבְקָה וְתָהִי-לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה וַיִּנָּחַם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ.

שרה היא זו שהעמידה את יצחק כממשיכו הבלעדי של אברהם. אברהם עצמו הרי ראה גם בישמעאל את מי שיוכל להיות ממשיך דרכו, ואילו שרה היא זו שביקשה ממנו לסלק את ישמעאל משום שהוא 'מצחק'. הקשר של יצחק עם אמו מציין את החלק של שרה בהעמדת יצחק כממשיך דרכו של אברהם. כאשר התורה מציינת כי יצחק מביא את רבקה לאוהל שרה, וכשחז"ל מלמדים אותנו ששב הענן לשכון מעל האוהל, הדבר מורה כי רבקה בחכמתה ובעבודתה האישית השכילה לבנות את הקשר עם יצחק באופן שבו יצחק יתרומם ויתגדל, ובכך היא נכנסת למקומה של שרה וממלאת את החלל שהיא הותירה.

רבקה אם כן, בנוסף לסלילת דרכה שלה בעבודת ה', משכילה לכוון את בניית הקשר הזוגי עם יצחק תוך התבטלות ליצחק ולדרכו. היא משלבת את המידה שלה בעבודת ה' בתוך דרכו של יצחק כחלק מבניית יסודותיו של עם ישראל. בכך ביאתה אל אוהל שרה מסמלת את כניסתה לאותו תפקיד בחייו של יצחק, ומשכך יצחק מתנחם אחרי אמו והענן שב אל מעל האוהל.

העלון יוצא לאור על ידי מכון 'תבונות', רח' יהודה הלוי 10 בני ברק

ההארות והערות ולקבלת תכנים נוספים ניתן לפנות במייל: office@tvunot.net

לקבלת העלון במייל a@tvunot.net